

Ofrivilliga hälsoeffekter av andras tobaksbruk

Kristina Pellmer

Bengt Wramner

Ofrivilliga effekter av andras tobaksbruk kan beskrivas ur tre skilda aspekter:

a) det goda respektive det dåliga föredömet, varför det är särskilt viktigt att föräldrar, lärare och olika ungdomsidoler låter bli att röka och snusa

b) indirekta effekter på fostret med ökad risk för graviditetskomplikationer och fosterskador om modern röker under graviditeten

c) hälsoeffekter av passiv rökning:

1) allergier och slemhinnereaktioner hos mängder av icke-rökare som utsätts för andras cigaretttrök

2) risk för kärlkrampsattacker hos icke-rökare i rökig miljö

3) miljötabaksröken innehåller tillräckligt höga halter av cancerframkallande ämnen för att orsaka ökad risk för flera cancerformer.

Fil kand Kristina Pellmer är utredningssekreterare vid samhällsmedicinska funktionen vid landstinget i Skaraborg och ansvarig för ett länsprogram mot tobak. Bengt Wramner är på deltid överläkare i miljömedicin i Skaraborg och på deltid företagsläkare vid Skogshälsan.

Att tobaksbruk medför stora hälsorisker är vetenskapligt väldokumenterat, och tobaksrökning bedöms av Världshälsoorganisationen utgöra den främsta enskilda, förebyggbara hälsorisken i västvärlden.

Men allt fler vetenskapliga rapporter visar att också ickerökare riskerar obehag och ohälsa av andras tobaksbruk. Man kan dela upp dessa risker enligt följande:

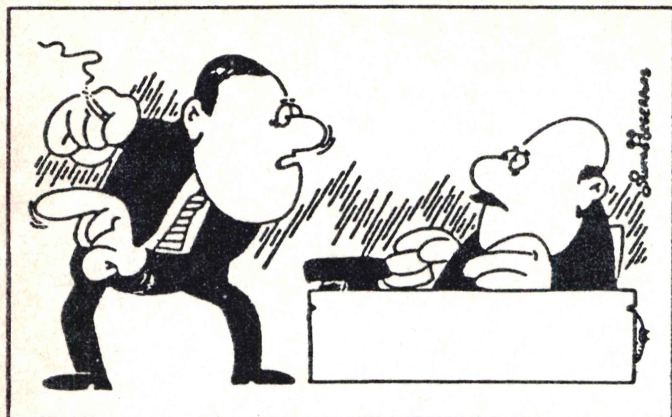
Det goda föredömet: Ju fler personer, inte minst i nyckelställning såsom föräldrar, lärare, ungdomsledare, vilka röker eller snusar, desto fler personer i dess

omgivning påverkas att göra detsamma. Och omvänt kan envar, som slutar med sitt tobaksbruk, räkna med att inte bara själv må bättre utan också att bidra till att personer i hans eller hennes omgivning slutar att nyttja tobak eller aldrig börjar med detta.

Indirekta effekter på foster: Det finns överväldigande belägg för att ofödda och nyfödda barn skadas och dör på grund av gravida kvinnors rökning. Detta belyses i en annan artikel i detta temanummer av Sven Cnattingius.

Passiv rökning: Den rök, som en rökare suger in i sin mun, kallas huvudrök. Röken från en brinnande cigarett ut i omgivningen kallas sidorök. Sidorök och utandad huvudrök benämns tillsammans miljötabaksrök. Exponeringsmätningar har visat att mängden tjära i sidoröken är 70 procent högre än i huvudröken, kolmonoxid 2,5 gånger högre, ammoniak 73 gånger högre, benzpyrén 3,4 gånger högre och nikotin 2,7 gånger högre. Enstaka ämnen kan uppmätas i sidorök i enormt mycket högre rökkoncentrationer än i huvudrök. Exempel på detta är det cancerframkallande ämnet N-nitrosodimetylamin, som är 830 gånger högre i sidoröken. Man kan beräkna att på ett vanligt kontor, där rökning är tillåten och det finns en rökare, kan en ickerökare ofrivilligt få i sig tobaksrök motsvarande upp till 5 cigaretter per dag och för vissa komponenter i röken motsvarande ett än större antal påtvingade cigaretter.

Graviditetskomplikationer och fosterpåverkan utgör skrämmande exempel på ofrivilliga tobakseffekter

— Kan ni inte flytta Lärsson till en annan avdelning? Jag blir störd av hans hosta varje gång jag röker!

Teckning av
Sture Hegerfors.
PS
i Göteborgs-Posten

Hälsoeffekter av miljötobaksbruk

a) *Allergier och ospecifika slemhinnereaktioner:* Man har säkra belägg för att vetenskapligt kunna beskriva miljötobaksrök som den främsta och skadligaste typen av luftförorening inomhus för ickerökare. Omedelbara effekter för ickerökaren av tobaksrök kan vara svidande ögon, huvudvärk, hudklåda, nysningar, rinnande eller uttorkad näsa, illamående, hosta, magobehag, yrsel, sveda i halsen, andnöd och heshet. Tobaksrök ger särskilt svåra ögonbesvär för många som har kontaktlinser. Av särskild vikt är att belysa samband mellan allergi och miljötobaksrök. Rökare och troligen också snusare lider större risk att utveckla äkta allergi. Komponenter i tobaken banar väg för allergiutveckling oberoende av vilket ämne man blir allergisk mot. Ett mått på detta är ökning av den så kallade IgE-halten i blodet. Personer, som lider av allergi, kan få detta lidande försämrat av tobaksrök, och tröskeln för allergianfall minskar. Dessutom är det vanligt, att personer med en känd allergi ofta har ökad allmän känslighet för även retande ämnen i omgivningsluften, och för allergiker ger tobak besvär av denna ökade retbarhet i slemhinnor. Utöver astma och besvär i slemhinnorna i ögon och övre luftvägar har det visat sig att hudsymtom kan både orsakas av och förvärras av miljötobaksrök. Kontakteksem och

mjälleksem är exempel på hudåkommor som lättare uppstår om man upprepade gånger utsätts för tobaksrök.

b) *Hjärta-kärl:* Passiv rökning kan förvärra den så kallade Raynauds sjukdom, som genom kärlpåverkan ger kyla, blekhet, värk och domningar i händer och fötter. Flera studier har visat, att ickerökare sammanboende med rökare löper större risk att insjukna i hjärtinfarkt. Personer med känd angina pectoris (kärlkramp i hjärtat) kan få kärlkrampsattack av passiv rökning.

c) *Cancer och passiv rökning:* Flera komponenter ur tobak kan bidra till cancerutveckling även hos ickerökare. Gödningsämnen vid tobaksodling innehåller radioaktiva kemikalier. Små mängder radioaktivt nedfall suggs upp av tobaksbladen. Vid rökning av cigarett, pipa eller cigarr förs denna radioaktivitet ut i den omgivande luften. Det är klibbiga, små rökpartiklar som häftar fast vid dammpartiklar och halten av svävande så kallade radondöttrar ökar i rummet.

De andra cancerframkallande komponenterna vid tobaksrökning, främst vissa kolväteföreningar såsom benzpyrén, inandas också av ickerökare i sådan omfattning, att risken för lungcancer ökar. Nikotinets roll för cancerutveckling är ej säkerställd men halten av cotinin bildat av nikotin i slem från livmoderhalsen är kraftigt ökad hos rökare men är också högre hos ickerökare som utsätts för passiv rökning.

En rad undersökningar har visat att passiv rökning ökar lungcancerrisken hos ickerökare och detta samband har godkänts som arbetssjukdom i ett par uppmärksammade rättsfall i Sverige. Andra cancerformer

.....
Passivrökning utgör den främsta luftförorening-
en inomhus
.....

.....
Såväl radioaktivitet som olika cancerframkallande partiklar i cigarettrök ökar risker för att också icke-rökare skall få cancer av makens eller arbetskamraternas rökning
.....

som misstänks lättare kunna uppstå om man utsätts för passiv rökning är struphuvud- och svalgcancer, munhålecancer, urinvägscancer, livmoderhalscancer samt leukemi och lymfkörtelcancer. En del av dessa cancerformer hänger samman med passiv rökning i vuxen ålder till exempel i hemmet och på arbetsplatsen. Vid vissa av de ovan nämnda cancerformerna har sambandet att göra med exponering för tobaksrök under fosterlivet.

Hänvisning

För många läsare är det säkerligen intressant med fördjupande kunskaper om den passiva rökningen. Vi har i denna översikt endast belyst viktigare fakta utan källhänvisning. Vi hänvisar i stället intresserade läsare att ta del av följande:

Ramström, L och Tibblin H: Miljötobaksrök, Tema tobak NTS 1988.

Pershagen, G: Hälsorisker vid passiv rökning, Läkartidningen 12/86.

En fullständig litteraturförteckning kan erhållas av prof Göran Pershagen, Statens miljömed Institut, Box 60208, 10401 Stockholm.